

18 vuotta EU-jäsenyyttä – Tšekin toinen puheenjohtajuuskausi

HEINÄKUU 2022

EU-KATSAUS

KESKUS-
KAUPPAKAMARI

SISÄLTÖ

TEHTÄVÄNÄ EUROOPPA: UUTTA AJATTELUA, RAKENTAMISTA JA ENERGIAA	3
EU-JÄSENYYS ON KEHITYKSEN ANKKURI	4
TEHTÄVÄNÄ EUROOPPA	7
AVAUTUUKO PERUSSOPIMUKSET?	8
SISÄMARKKINAT, TEOLLISUUSPOLITIIKKA JA ARVOKETJUT	9
MITÄ UUTTA ELPYMISVÄLINEESTÄ – RAHOITUS JA TALOUS TŠEKIN KAUDELLA	10
KOMISSIO EHDOTTAU UUTTA VEROVÄHENNYSTÄ – SAMALLA KORKOJEN VÄHENNYSOIKEUTTA VEROTUKSESSA RAJATTAISIIN VOIMAKKAASTI	11
DIGITALISAATIOTA JA PÄÄSTÖVÄHENNYKSIÄ LIIKENTEESSÄ JA LOGISTIIKASSA	13
DATASÄÄDÖS	16
TEKOÄLYSÄÄDÖS	17
VENÄJÄN SOTA JA EU-PAKOTTEET	19
VENÄJÄN SODAN VAIKUTUKSET YRITYKSIIN EU:SSA	20
EU:N KAUPPOLITIIKKA TŠEKIN KAUDELLA	21
EUROOPPA IRTAUTUU VENÄJÄN ENERGIATUONNISTA	23

Lisätietoja:

Päivi Wood

Johtava asiantuntija,
liikenne- ja elinkeinopolitiikka

TEHTÄVÄNÄ EUROOPPA: UUTTA AJATTELUA, RAKENTAMISTA JA ENERGIAA

Keskuskauppakamarin puolivuositain julkaistavassa EU-katsauksessa keskitytään ajankohtaisiin EU-aiheisiin. Tässä katsauksessa käsitellään Suomen ja suomalaisten yritysten näkökulmasta merkittävien asioiden etenemistä Tšekin EU-puheenjohtajuuskaudella. Tšekki seuraa puheenjohtajuustehtävässä Ranskaa. Vahvana vallankäyttäjänä tunnetun Ranskan puheenjohtajuuskautta väritti erityisesti Venäjän aloittama hyökkäyssota ja vastatoimet Venäjän hyökkäykseen.

Päivi Wood
Johtava asiantuntija

Jäsenmaista koostuvan neuvoston kokousten puheenjohtajuus siirtyi heinäkuun alussa Tšekille. Tšekki liittyi Euroopan unioniin vuonna 2004. Tšekin toisen EU:n neuvoston puheenjohtajakauden prioriteetit heijastavat tilannetta Euroopassa, Ukraina hallitsee seuraavaa puolivuotiskautta EU-agendalla. Pakolaiskriisin hallinta ja Ukrainan elpyminen sodan jälkeen sekä demokraattisten instituutioiden kriisinsietokyky ja EU:n talouden strateginen häiriönsietokyky ovat isossa osassa puheenjohtajuuskautta. Työtä tehdään myös puolustuskyvyn ja kyberturvallisuuden vahvistamiseksi EU:ssa. Energiaturvallisuus, riippuvuuksien katkaiseminen Venäjältä tulevasta fossiilienergiasta ja energiasektorin uudistaminen on merkittävä osa puheenjohtajuuskauden työtä.

Viime vuoden heinäkuussa annetun Fit for 55-ilmastopakettin käsittely jatkuu Tšekin kaudella. Edeltävällä Ranskan puheenjohtajuuskaudella jäsenmaiden neuvosto sai muodostettua oman kantansa, nk. yleisnäkemyksen lähes kaikkiin Fit for 55-paketin lainsäädäntöehdotuksiin. Tšekin puheenjohtajuuskaudella edetään instituutioiden välisiin neuvotteluihin eli trilogivaiheeseen.

EU-JÄSENYYS ON KEHITYKSEN ANKKURI

Vierailin Kiovassa kahdeksan vuotta sitten Euroopan komission varapuheenjohtajan Siim Kallasin kanssa. Tapasimme Ukrainan pääministerin ja valtiovarainministerin. Olin vastuussa noin puolen miljardin euron makrotaloudellisen avun paketin valmistelusta Ukrainan auttamiseksi. Vain muutamaa kuukautta aiemmin keväällä 2014 ukrainalaisia oli kuollut Maidanin aukiolla osoittaessaan mieltä venäläismielistä presidenttiä Viktor Janukovitsia vastaan. Maidanilla liehuivat Ukrainan ja Euroopan unionin liput. Ukrainalaiset halusivat eroon Venäjän vaikutuspiiristä. He halusivat olla osa länttä. He olivat valmiita jopa kuolemaan tuon unelman puolesta.

Juho Romakkaniemi
Toimitusjohtaja

Olin valmistellut varapuheenjohtaja Kallasille materiaalia mukaan. Mukana oli yksi pysäyttävä kuva. Siinä oli kuvattu bruttokansantuotteen kehitys per asukas Puolassa ja Ukrainassa vuosina 1991–2014. Puola suuntasi heti rautaesiripun romahdettua länteen. Se halusi osaksi läntistä yhteisöä: OECD:a, Euroopan unionia, Natoa. Tuo tie vaati päämäärätietoisia uudistuksia markkinatalouden, vapaan kilpailun, demokratian ja oikeusvaltion vahvistamiseksi. Ukraina sen sijaan jäi ikään kuin Venäjän kainaloon. Sen kohtalo oli jäädä eräänlaiseen välitilaan: ohjattuun demokratiaan, oligarggien valtaan, korruption rehottaessa.

Vuonna 1991 Puolan ja Ukrainan BKT/capita oli sattumalta juuri sama. Maat olivat kulttuurisesti, talouden rakenteeltaan sekä koulutustasoltaan samanlaisia. Lähtötilanne oli siten lähes identtinen. Mitä eroja siis nämä kehityksen eri tiet olivat saaneet aikaan kuluneiden 23 vuoden aikana? No ainakin bruttokansantuote henkeä kohden oli Puolassa nelinkertainen. Ei siis ihme, että sukulaiset, tuttavat ja liikekumppanit rajan toisella puolella Ukrainassa halusivat tarttua tuohon samaan kehitykseen.

Ukrainalaiset ovat pyrkineet kohti Euroopan unionia jo pitkään: ennen Maidanin kansannousua oli maassa jo vuosikymmentä aiemmin tapahtunut oranssi vallankumous. Myös nykyisen presidentti Zelenskyin valinta uudistajana sekä korruption ja oligarggien vastustajana kuuluu saman sarjaan. Joka kerta Venäjä on kuitenkin tavalla tai toisella onnistunut horjuttamaan ja suistamaan pois raiteiltaan ukrainalaisten suunnitelmat. Nyt käynnissä oleva sota on näistä vain viimeisin ja hirvein keino.

Kesäkuun Eurooppa-neuvostossa EU:n valtion- ja hallitusten päämiehet päättivät myöntää Ukrainalle jäsenehdokkaan statuksen. Päätös on poikkeuksellinen monessakin mielessä. Ukraina ei ole muutenkaan kehitykseltään siinä pisteessä, joka jäsenehdokkaalta yleensä vaaditaan. Saati sitten, että kyseessä on raakaa puolustusotaa käyvä maa, joka on osin raunioina. Päätös oli silti oikea. Jäsenyysperspektiivi avaa Euroopan unionille mahdollisuuden ohjata maan kehitystä sekä Ukrainalle mahdollisuuksia saada rahoitusta uusista lähteistä. Lisäksi päätöksen symbolinen merkitys on mittaanaton. Keskellä sotaa annettu viesti ”Te kuulutte meihin. Te olette osa Eurooppaa.”, antaa varmasti vielä lisää merkitystä taistelussa Venäjää vastaan.

Myös maan jälleenrakennus helpottuu ja saa EU-jäsenyyskandidaatin statuksen myötä oikean suunnan sodan jälkeen. Pääsy EU:n rakennerahojen piiriin oli mittava etu köyhälle, jälleenrakennettavalle maalle. Uskon, että nettojäsenmaksajana suomalaiset veronmaksajatkin kokisivat suurta kunniaa osallistumisesta Ukrainan jälleenrakennuksen kustannuksiin ja maan kehityksen vauhdittamiseen. Matka on äärimmäisen raskas ja maali kaukana, mutta päätepiste on sen arvoinen. Monelle jopa oman hengen arvoinen.

Entäs Turkki sitten?

Turkki hyväksyttiin EU:n jäsenkandidaatiksi Helsingin huippukokouksessa 1999. Turkki otti jäsenyyskriteerit ja EU-perspektiivin tosissaan. Turkin kehitys olikin erittäin positiivista, yllättäen lähes kaikki seuraavan vuosikymmenen aikana. Oikeusvaltiota kehitettiin, markkinoita avattiin ja demokratiaa vahvistettiin. Tämä kehitys johti siihen, että varsinaiset jäsenyysneuvottelut avattiin vuonna 2005.

Varsinaisten jäsenyysneuvotteluiden alkaminen sai kuitenkin useissa EU:n jäsenmaissa kansalaisten ja poliitikkojen keskuudessa aikaan negatiivisen reaktion. Vuonna 2008 sekä Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy että Saksan liittokansleri Angela Merkel ilmoittivatkin julkisesti, että Turkki ei voi liittyä EU:n jäseneksi lähi-

vuosikymmeninä. Jäsenyyden sijaan he tarjosivat syvennettyä kauppapoliittista erityisasemaa. Tuolloin valtaa jo pitänyt AK-puolue sekä pääministerinä toiminut Recep Tayyip Erdogan kokivat tulleen petetyiksi ja huijatuiksi Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden toimesta. Näin voi myös perustellusti sanoa.

Turkin kehityksen suunta kääntyi tuolloin pois päin Euroopasta. Aiempia uudistuksia ryhdyttiin perumaan ja instituutioiden vapautta kahlitsemaan. Myös opposition ja lehdistön toimintaedellytykset ovat taantuneet heikoksi. Turkin heikenevää tilannetta, Erdoganin kasvavaa autoritaarisuutta sekä vaikkapa Suomen ja Ruotsin Nato-polulle asetettuja esteitä pitää osata tulkita tätä taustaa vasten. Mailla ja kansakunnilla on aina hegeliläisestä tai snelmannilaisesta ajattelutavasta tuttu henki, kehityksen suunta. Euroopan unioni on laajentumisellaan ja integraatiollaan onnistunut saamaan valtavan positiivisen kehityksen aikaan sen jäsenmaissa, jäseniksi haluavissa maissa ja lähialueilla. Toisaalta, sulkemalla ovensa se on saanut aikaan myös päinvastaisia kehityskulkuja.

Quo vadis, Europa?

Mitä sitten tapahtuu tulevaisuudessa? Ukrainan ohella myös Moldovalle annettiin jäsenyyksikandidaatin status. Myös Moldova tuo mukanaan neuvottelupöytään sisäisen jäätyneen konfliktinsa Transnistriassa. Georgialle näytettiin jonkin asteista keltaista valoa. Näiden maiden osalta jäsenyydessä saattaa tapahtua paljonkin aikanaan jos Venäjällä tapahtuu 1990-luvun alun Neuvostoliiton romahduksen tapainen kehitys ja uuden alku. Toinen ongelmallinen kysymys on Länsi-Balkanin jäsenyysneuvotteluissa jo olevat maat. Erityisesti Serbian kehitys on mennyt viime vuosina väärään suuntaan. Senkin heikon kehityksen takana on Venäjän vaikuttamistyö.

Itse näen Euroopan unionin roolin maanosamme vakauttamisena jatkossakin erittäin suurena. Jäsenyysperspektiivi ja aito mahdollisuus päästä mukaan luovat vakautta sekä edistävät demokratiaa ja markkinataloutta. Ne ovat kestävän rauhan ja hyvinvoinnin aineksia. Samalla on otettava oppia myös menneistä virheistä. Oven sulkeminenkin on meiltä teko. Ja seurauksena on rajoillamme maita, joiden kehitys ottaa jonkin toisen suunnan. Todennäköisesti heikomman.

TEHTÄVÄNÄ EUROOPPA

Pakolaiskriisin hallintaa ja Ukrainan jälleenrakennusta

Puheenjohtajamaalla on iso rooli agendan asettamisessa omalle kaudelleen. Solidaarisuus, tehokkuus ja joustavuus ovat EU-puheenjohtajamaa Tšekin toimintaa ohjaavia periaatteita. Tšekin johdolla EU:n toimet Ukrainan itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden puolustamisen osalta jatkuvat. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama pakolaiskriisi on Euroopassa suurin toisen maailman sodan jälkeen. Rahoituksen ja keinojen yhteensovittaminen tilanteen helpottamiseksi on ensiarvioisen tärkeää, myös EU-rahoitusta pyritään kohdentamaan niille jäsenmaille, jotka ovat vastaanottaneet sotapakolaisia.

EU:n reaktiot Venäjän aloittamaan hyökkäyssotaan ovat olleet yhtenäisiä ja nopeita. Sodan lopettaminen ja kaikki apu Ukrainaan on tärkein asia tällä hetkellä. Puolustusmateriaaliavun sekä poliittisen ja humanitäärisen tuen antamisen ohella myös Ukrainan EU-jäsenyyttä edistetään. Ukraina jätti maaliskuussa EU-jäsenyyshakemuksen ja komissio suositteli ehdokasmaa-asetustuksen antamista Ukrainalle. Vaikka sota ei ole ohi, yksi Tšekin puheenjohtajuuskauden tehtävä on käynnistää massiivisia tuhoista kärsineen Ukrainan jälleenrakennustyön suunnittelu. Venäjän hyökkäys on tuhonnut yhteiskunnan toimivuuden kannalta tärkeää liikenteen infrastruktuuria, energiantuotantoa, sairaaloita ja kouluja. Yhteiskunnan kriittisten toimintojen jälleenrakentamisen lisäksi edessä on myös monien toimintojen modernisointi. Euroopan komissio on myös valmistellut uuden 9 miljardin makrotaloudellisen tuen Ukrainalle.

Päivi Wood
Johtava asiantuntija

Kyberiä ja Euroopan puolustuksen vahvistamista

Kasvaneiden kansainvälisten jännitteiden myötä turvallisuuteen ja puolustukseen liittyvät asiat värittävät Tšekin kauden asialistaa, näistä yhtenä esimerkkinä strategisen kompassin täytäntöönpanon tukeminen. Tämän vuoden keväällä päämiestasolla hyväksyttyä EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä ohjaava strateginen kompassi on EU:n oma “puolustuselonteko”. Viiteen osa-alueeseen jakautuva strateginen kompassi sisältää tavoitteiden lisäksi laajan kattauksen toimenpide-ehdotuksia aikatauluineen. Yhtenä osa-alueena unionin suojele, se sisältää mm. hybridiuhkiin vastaamista. Kyberturvallisuuden osalta Tšekin tavoitteena onkin hybridiyökalupakin (Hybrid toolbox) nopea kehittäminen.

Hiipunut talouskasvu

Koronapandemia ja Venäjän käynnistämä hyökkäyssota ovat lisänneet epävarmuutta markkinoilla, inflaatio kasvanut ja globaalit toimitusketjut ovat osoittaneet haavoittuvuutensa. Tšekin näkemyksen mukaan omaan tuotantoon nojaavalla teknologisella kilpailukyvyllä sekä vapaakaupalla demokraattisten valtioiden kanssa saadaan kasvatettu eurooppalaista resilienssiä. Puheenjohtajuuskauden työhön oman sävynsä tuo arviot kotitalouksien kestävytydestä kohoavien hintojen myötä.

AVAUTUUKO PERUSSOPIMUKSET?

Tämän vuoden Eurooppa-päivänä annettiin Euroopan tulevaisuuskonferenssin loppupäätelmät. Komission puheenjohtaja von der Leyen on tuonut esille olevansa valmis EU:n perussopimusten muuttamiseen tarpeen vaatiessa. Konkreettisia ehdotuksia von der Leyeniltä odotetaan syksyllä 2022 osana unionin tilapuhetta. Euroopan parlamentti on hyväksynyt tämän vuoden toukokuun lopussa mietinnön, jossa ehdotetaan olemassa olevan vaalisäännön korvaamista uudella.

SISÄMARKKINAT, TEOLLISUUS- POLITIikka JA ARVOKETJUT

EU:n sisämarkkinoiden toimivuus on erittäin tärkeää myös suomalaisille yrityksille. Arvoketjut ovat joutuneet koetukselle Venäjän hyökkäyssodan, koronapandemian ja Kiinan toimien takia. Eurooppalaisen kilpailukyvyn ja resilienssin parantaminen sekä strategisten raaka-aineiden, osien ja tuotteiden saatuuden takaaminen ovat keskiössä Tšekin puheenjohtajuuskaudella. Tšekki on yksi Euroopan teollistuneimmista talouksista. Yksittäisistä lainsäädäntöehdotuksista korostuu EU:n sirusäädöksen (European Chips Act) käsittely. Sirusäädöksen tavoitteena on vahvistaa Euroopan kilpailukykyä ja häiriönsietokykyä puolijohdeteknologioiden ja –sovellusten osalta sekä edistää vihreää siirtymää.

Päivi Wood
Johtava asiantuntija

Eurooppalaisen teollisuuden digitalisaation ja automaation kiihdyttäminen samoin kuin kilpailukykyisen tuotannon laajentaminen Euroopassa on tärkeää talouden kestävyuden näkökulmasta. Riippuvuuden vähentäminen tuontiraaka-aineista linkittyy vahvasti myös kiertotalouden edistämiseen EU:ssa.

Sisämarkkinat, erityisesti vapaa liikkuvuus joutuivat koetukselle koronaepidemian aikana. Tšekin puheenjohtajuuskaudella keskitytään palveluiden vapaaseen liikkuvuuteen ja komission tiedonannon ”better implementation of single market rules” toimenpiteiden täytäntöönpanoon.

Lisätietoja
Johtava asiantuntija Päivi Wood

MITÄ UUTTA ELPYMIS- VÄLINEESTÄ – RAHOITUS JA TALOUS TŠEKIN KAUDELLA

Tšekin puheenjohtajuuskaudella jatketaan elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) toimeenpanoa. Tähän mennessä ainoastaan Alankomaat ei ole toimittanut omaan suunnitelmaansa, 26 muun jäsenmaat suunnitelmat on hyväksytty neuvostossa.

Komission odotetaan antavan alkusyksystä tiedonannon EU:n talouspolitiikan koordinaatiokehiksestä, Tšekin puheenjohtajuuskaudella myös valmistellaan vuoden 2023 eurooppalaista ohjausjaksoa. Vakaus- ja kasvusopimuksen poikkeusta sovelletaan edelleen kuluvana vuotena ja komissio on ehdottanut, että yleistä poikkeusta jatkettaisiin myös tulevana vuotena.

Komission ehdotus uusiksi omiksi varoiksi annettiin vuoden 2021 lopussa. Uudet omat varat koostuisivat tuloista hiilirajamekanismista, päästökaupasta ja kansallisesta osuudesta suurten monikansallisten yritysten liikevoitto-osuudesta. Tšekin puheenjohtajuuskaudella ehdotusten edistämistä jatketaan, suurten monikansallisten yritysten liikevoitto-osuudesta odotetaan kuitenkin komission varsinaista ehdotusta edelleen.

Päivi Wood
Johtava asiantuntija

Lisätietoja

Johtava asiantuntija Päivi Wood

KOMISSIO EHDOTTAU UUTTA VEROVÄHENNYSTÄ – SAMALLA KORKOJEN VÄHENNYSOIKEUTTA VEROTUKSESSA RAJATTAISIIN VOIMAKKAASTI

Komissio julkaisi toukokuussa 2021 direktiiviehdotuksen, jossa se esitti oman pääoman lisäyksestä laskettavaa verovähennystä (niin kutsuttu DEBRA-vähennys). Vähennys laskettaisiin kertomalla oman pääoman vuotuinen lisäys nimelliskorkokannalla. Vähennys myönnettäisiin kymmeneksi vuodeksi.

Samassa yhteydessä komissio ehdottaa, että yritysten nettokorkomenojen verovähennyskel- poisuutta rajoitettaisiin kategorisesti 85 %:iin nettokorkomenoista.

Direktiiviehdotuksella pyritään edistämään pääomamarkkinaunionia poistamalla vieraan ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen eriarvoinen verokohtelu. Tavoitteena on välttää liiallista riippuvuutta velasta ja edistää yritysten rahoitusrakenteiden tasapainottamista.

Direktiiviehdotus näyttää nettovaikutuksiltaan suomalaisille yrityksille negatiiviselta korkojen vähennysoikeuden rajoittamisen vuoksi. Lisäksi yritykset pystyisivät hyötymään ehdotetusta oman pääoman lisäyksen verovähennyksestä vasta vähitellen, kun taas korkojen vähentämisoikeuden rajoitus nostaisi yritysten verokustannuksia välittömästi.

Emmiiliina Kujanpää
Johtava veroasiantuntija

Yritykset joutuisivat ottamaan korkovähennysrajoituksesta johtuvan verokustannuksen lisäyksen huomioon investointipäätöksiä tehdessään. Pelkästään direktiiviehdotuksen antaminen lisää epävarmuutta investointikustannuksissa EU-alueella. Ehdotuksella saattaa siten olla negatiivinen vaikutus yritysten investointipäätöksiin jo nyt.

Direktiiviehdotuksessa ei esitetä muutosta korkotulon veronalaisuuteen, joten korkoja kohdeltaisiin jatkossa eri tavoin maksajan ja saajan verotuksessa. Koska korkotulo olisi kokonaan veronalaista tuloa saajayritykselle, mutta maksajalle vain osittain vähennyskelpoinen meno, konserninsisäisillä lainoilla rahoitetuissa konsernirakenteissa verokustannukset nousisivat.

Suomi suhtautuu komission ehdotukseen varauksellisesti. Valtioneuvosto pitää velan ja oman pääoman perusteella yritysverotuksessa tehtävää vähennystä ja koron vähennyskelpoisuuden rajoittamista koskevan direktiiviehdotuksen tavoitteita kannatettavina, mutta katsoo tavoitteen saavuttamiseksi valittujen keinojen vaativan vielä laajaa jatkovalmistelua.

DIGITALISAATIOTA JA PÄÄSTÖ- VÄHENNYKSIÄ LIIKENTEESSÄ JA LOGISTIIKASSA

Kasvua ja vientiä liikenteen digitalisaatiosta

Komissio antoi tiedonannon älykkäästä ja kestävästä liikenteessä joulukuussa 2020. Tiedonanto sisälsi yli 80 lainsäädäntöaloitetta. Vaikka tiedonannot eivät ole velvoittavaa lainsäädäntöä, ne viitoittavat vahvasti mihin suuntaan komissio haluaa viedä asioita.

Yksi yli 80:sta aloitteesta oli älyliikennettä koskevan lainsäädäntöehdotuksen uudistaminen (ITS-direktiivi), jonka käsittelyä jatketaan Tšekin kaudella. ITS-direktiivi on liikennepolitiikkaa, mutta samalla se tarjoaa myös mahdollisuuden edistää elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa, erityisesti uuden vihreää kasvua koskevan ohjelman mukaisesti.

Hajanaisuus sisämarkkinoilla ITS-direktiivin soveltamiseen liittyen on osaltaan estänyt kattavien palveluiden syntyminen sisämarkkinoilla. Erityisesti suomalaisille toimijoille direktiiviehdotus tarjoaa vahvan lainsäädäntöpohjan lisätä liikenteen digitalisaatioon liittyvien palveluiden kasvua ja vientiä sisämarkkinoilla. Digitaalinen siirtymä on kiinteä osa vihreää siirtymää ja ITS-direktiivi on yksi keinoista. Pääsy liikenneinfran ja liikennevälineiden tuottamaan tietopohjaan on olennaisessa osassa uudistusta, samoin kuin yhteentoimivat lippujärjestelmät ja liikenteen automaatio.

Liikenneverkot

Tšekin puheenjohtajuuskaudella jatketaan Eurooppalaisia liikenneverkkoja (TEN-T) koskevan lainsäädäntöehdotuksen käsittelyä. Erityisesti koronapandemian alkupuolella koordinoitujen EU-tason toimet olivat merkittävässä roolissa

Päivi Wood
Johtava asiantuntija

ensin lieventämään sitten estämään tavarakuljetusten ruuhkautumista Euroopan sisärajoilla. TEN-T verkolla olevia satamia ja maaliikenteen rajanylityspaikkoja nimettiin ”vihreiksi kaistoiksi”, vihreiden kaistojen avulla logistiikkaan saatiin sujuvoitettua. Sujuvat liikennevirrat on myös keskeisessä asemassa liikenteen päästövähennysten saavuttamisessa.

TEN-T asetus liittyy myös vahvasti Verkkojen Eurooppa (CEF) asetukseen, joka toimii liikenteen ja liikenneverkkojen EU-tason rahoitusinstrumenttina.

TEN-T asetuksen mukaiset ydinverkko ja kattava verkko ovat usein toimineet soveltamisalana myös muulle liikenteen EU-lainsäädännölle, kuten esimerkiksi vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluinfrastruktuuria koskeville vaatimuksille. Tšekin puheenjohtajuuskauden yhtenä prioriteettina liikennesektorilla on vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluinfrasta koskevan asetusehdotuksen (AFIR) käsittelyn jatkaminen. Ehdotus on merkittävä työkalu puhtaiden liikennevälineiden edistämisessä ja riittävän latausinfrastruktuurin rakentamisessa.

Tavoitteena ainakin – 55 prosentin päästövähennykset vuoteen 2030 mennessä

Lainsäädäntötyötä liikenteen päästövähennysten osalta jatketaan, keskiössä on edelleen viime heinäkuussa komission antama Fit for 55- lainsäädäntöpaketti. Huolimatta Venäjän aloittamasta sodasta ilmastopakettin käsittely ei ole hidastunut EU-tasolla. Edeltävällä Ranskan puheenjohtajuuskaudella eteneminen neuvostossa oli vauhdikasta, samoin parlamentti hoiti oman osansa mallikkaasti. Useat Fit for 55-paketin lainsäädäntöehdotukset ovatkin nyt nk. trilogivaiheessa, jonka aikana neuvosto puheenjohtajamaa Tšekin johdolla, parlamentti ja komissio neuvottelevat lainsäädäntöehdotukset lopulliseen muotoonsa.

Iso osa Fit for 55-pakettia on päästökauppaa (ETS) koskevan ehdotuksen käsittely. Euroopan parlamentin käsittelyssä on ollut erikoisia käänteitä. Täysistuntoon viedyt ehdotukset palautettiin harvinaisella tavalla valiokuntien valmisteluun kesän alkupuolella. Kesäkuussa parlamentti sai näkemyksenä valmiiksi päästökaupan uudistamiseen, hiilitulleihin ja ilmastorahastoon.

Väliaikaiset vai pysyvät poikkeukset talvimerenkululle?

Merenkulun ja lentoliikenteen osalta merkittävimmät lainsäädäntöehdotukset ovat merenkulun liittäminen osaksi olemassa olevaa päästökauppajärjestelmää (ETS), lentoliikenteen päästökaupan kiristäminen ja kestävien polttoaineiden käytön lisääminen merenkulussa ja ilmailussa. Kaikki edellä mainitut ehdotukset ovat Tsekin puheenjohtajuuskaudella trilogineuvotteluissa.

Lentoliikenteen päästökaupan osalta jäsenmaiden saavuttaman yhteisen kannan mukaan päästöoikeuksien ilmaisjako poistuisi vuoteen 2027 mennessä. Merenkulku puolestaan tulisi osaksi päästökauppaa kolmen vuoden siirtymäajalla vuodesta 2024 alkaen. Suomelle tärkeä talvimerenkulku on huomioitu tähän mennessä sekä parlamentin että neuvoston näkemyksissä, kuitenkin pysyvästä kompensatiosta ei tällä hetkellä ole varmuutta.

Tasataanko sosiaalisia vaikutuksia rahastolla?

Komissio teki myös aloitteen sosiaalisesta ilmatorahastosta, joka liittyy ehdotukseen päästökaupan ulottamisesta rakennuksiin ja tieliikenteeseen. Päästökaupasta saatavilla tuloilla on tarkoitus tasata vihreän siirtymän aiheuttamia sosiaalisia vaikutuksia Euroopassa ja samalla luoda kannusteita ilmastoystävällisiin investointeihin. Sosiaalinen ilmatorahasto on herättänyt myös paljon julkista keskustelua, parlamentin ja neuvoston kantojen pohjalta ei kuitenkaan näytä siltä että ilmatorahasto kaatuisi.

Nollapäästöiset autot vuoteen 2035 mennessä?

Tieliikenteen päästöstandardit tiukentuvat. Tieliikenteen osalta Tšekki aloittaa trilogineuvottelut uusien henkilö- ja pakettiautojen hiilidioksidiraja-arvojen osalta. Diesel-, bensiini- ja kaasuautojen valmistusta ei kielletä, asetusehdotus kuitenkin ohjaa voimakkaasti näiden ajoneuvojen valmistuksen lopettamiseen, uusille henkilöautoille raja-arvo vuonna 2030 olisi –55 prosenttia. Tsekin tavoitteena on saavuttaa lopputulos, joka on mahdollisimman lähellä neuvoston saavuttamaan yleisnäkemyttä, ml. Mahdollisuus uudelleentarkastelulle vuonna 2026, erityisesti sosiaalisten vaikutusten ja teknisen kehityksen osalta.

DATASÄÄDÖS

Ehdotus datasäädökseksi julkaistiin tämän vuoden helmikuussa. Ehdotuksen tavoitteena on luoda harmonisoidut säännöt siitä, kenellä on oikeus saada pääsy dataan ja käyttää sitä. Ehdotuksessa on kyse datan pääsy- ja käyttöoikeuksien uudelleenjaosta. Kohteena ovat yritysten välinen data (B2B), yritysten ja kuluttajien välinen data (B2C) ja yritysten ja valtion välinen data (B2G). Erityisesti tarkoituksena on helpottaa datan jakamista yksityisen sektorin eri toimijoiden välillä. Ehdotus on horisontaalinen ja se ei koske henkilötietoja.

Minna Aalto-Setälä
Lakimies

Ehdotus on osa EU:n komission vuoden 2020 datastrategiaa ja sen tavoitteena on edistää datalähtöistä eurooppalaista sisämarkkinaa. Ehdotus täydentää osaltaan datahallintosäädöstä. Datasäädös tuo toisaalta uusia velvoitteita jakaa dataa ja toisaalta uusia oikeuksia käyttää dataa. Lisäksi datasäädös antaa voimaan tullessaan julkisen sektorille poikkeustilanteissa pääsy- ja käyttöoikeuden yksityisen yrityksen hallussa olevaan dataan. Tällaisia poikkeustilanteita olisivat yleiset hätätilanteet, pandemiat ja katastrofit.

Ehdotuksella pyritään osaltaan estämään datan hyödyntämistä ja jakamista koskevia kohtuuttomia sopimusehtoja ja antamaan kriteerejä ehtojen arvioimiseksi. Tämän oletetaan auttavan pk-yrityksiä, sillä ne hyötyisivät datan haltijoille asetettavista pakollisista velvoitteista saattaa tiedot saataville oikeudenmukaisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin (ns. FRAND-ehdot). Datasäädös muuttaisi tietokantasuojaa siten, että koneella tuotettua dataa sisältävät tietokannat jäisivät sui generis-suojan ulkopuolelle.

Ehdotuksen käsittelyä ollaan aloittamassa Euroopan parlamentin valiokunnissa. On toivottavaa, että datasäädöksen soveltamisalaa selkeytetään. Datan määritelmä on keskeinen ja sen tulisi kattaa vain raakadata. Jatkokyössä tulisi dataan liittyvät liikesalaisuudet huomioida paremmin. Datasäädöksellä ehdotetaan merkittävää puuttumista sopimusvapauteen. Sopimus on kuitenkin tähän asti ollut yritykselle ensisijainen tapa toimia datan kanssa ja samalla suojata dataan liittyviä liikesalaisuuksia. Dataan ja sen käyttöön liittyvä standardisointityö tulee jatkossa olemaan tärkeässä roolissa, missä yhteydessä yrityksiä tulee edelleen kuulla ja niiden tulee saada osallistua dataa koskevien standardien laatimiseen.

TEKOÄLYSÄÄDÖS

Komissio antoi huhtikuussa 2021 ehdotuksen tekoälyä eli AI:ta (Artificial Intelligence) koskevaksi asetukseksi. Ehdotus on kokonaan uutta sääntelyä ja se koski tekoälysovellusten tarjoajia ja käyttäjiä. Se pohjautuu komission tekoälyä koskevaan valkoiseen kirjaan. Samassa yhteydessä julkaistiin tekoälyä koskeva tiedonanto ja päivitetty toimintasuunnitelma. Tavoitteena on edistää ihmisen hyväksi toimivaa teknologiaa.

Minna Aalto-Setälä
Lakimies

Lainsäädännön yleisenä tavoitteena on löytää tasapaino kansalaisten turvallisuuden ja uusien, innovatiivisten teknologioiden kehittämisen välillä. Tekoälysäädöksen tavoitteena on varmistaa, että sisämarkkinoille tuotavat tai käytettävät AI-järjestelmät ovat turvallisia ja että ne noudattavat olemassa olevia perusoikeuksia ja eurooppalaisten arvojen mukaista lainsäädäntöä. Ehdotuksella pyritään varmistamaan oikeusvarmuus AI-investointien ja innovoinnin helpottamiseksi. Sen tarkoituksena on keskittyä järjestelmiin, joiden arvioidaan aiheuttavan suuren riskin perusoikeuksille ja turvallisuudelle. Järjestelmät, jotka aiheuttavat hyväksymättömän riskin, kielletään kokonaan, koska niiden arvioidaan olevan EU:n perusoikeuksien vastaisia.

Ehdotus perustuu riskiperusteiseen lähestymistapaan, jossa erotetaan tekoälyn mahdolliset käyttötavat ja niiden riskiluokitus. Riskiluokat ovat: 1) hyväksymätön riski (esim. sosiaaliset pisteytysjärjestelmät tai tekoälyn hyödyntäminen lapsia tai haavoittuvia henkilöitä hyväksikäyttäen), 2) suuri riski (esim. tekoälyn käyttö kokeiden pisteytyksessä tai tekoälysovelluksen hyödyntäminen robottiaivusteisissa toiminnoissa), 3) rajoitettu riski (esim. tekoälyjärjestelmien käyttö kuten chat-botit), ja 4) minimaalinen riski (esim. tekoälyä hyödyntävien videopelien tai sähköpostisuodatinten käyttö). Tämä viimeinen luokka on selkeästi suurin.

Pk-yrityksiä koskisivat säätelyn hiekkalaatikot. Tällä tarkoitettaisiin konkreettista toimintamallia, jonka puitteissa voitaisiin tarkoin rajatuissa olosuhteissa ja viranomaisten valvonnassa kokeilla uusia teknologioita, tuotteita, palveluita ja muita

innovatiivisia ratkaisuja. Tällaista mukautuvaa sääntelyä ei Suomessa ole paljoakaan käytetty, mikä on aiheuttanut huolta.

AI-ehdotuksella perustettaisiin Euroopan tekoälyneuvosto, jossa olisi edustus sekä jäsenvaltioista että komissiosta. Jäsenvaltioiden tulisi nimetä kansallisella tasolla toimivaltaiset viranomaiset, joiden tehtäviin kuuluisi myös säädöksen soveltamisen ja täytäntöönpanon valvonta.

Ehdotus on parhaillaan Euroopan parlamentin käsiteltävänä sen eri valiokunnissa. Myös neuvostokäsittely on vielä kesken. Jos sekä parlamentti että neuvosto saavuttavat tahoillaan omat kantansa lähikuukausina, kolmikantaneuvottelut komission, neuvoston ja parlamentin välillä voivat alkaa loppuvuodesta. Niiden odotetaan jatkuvan vielä vuonna 2023. Tekoälysäädöksen lisäksi eri aloille on odotettavissa tarkempaa sektorikohtaista lainsäädäntöä.

VENÄJÄN SOTA JA EU-PAKOTTEET

Venäjän aggressiivinen sota Ukrainassa muutti rajusti eurooppalaista turvallisuusympäristöä. Yhtenäinen EU, yhdessä Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian kanssa, asetti voimakkaat pakotteet Venäjälle heti maan hyökättyä Ukrainaan. Kevään aikana on asetettu kuusi pakotepakettia, jotka sisältävät vientikieltoja ja pakotteita energia-, liikenne- ja korkean teknologian sektoreille, tuontikieltoja sekä massiivisia pakotteita rahoitussektorille ja pääomamarkkinoille. Lisäksi EU:lla on käytössä henkilöihin kohdistuvia pakotteita ja diplomaattisia toimia.

Lenita Toivakka
Kansainvälisten asioiden johtaja

Pakotteet yksin eivät pysäytä Venäjän hyökkäyssotaa, mutta ne aiheuttavat Venäjän taloudelle vakavia, pitkäaikaisia seurauksia ja heikentävät sen kykyä käydä sotaa. Venäjän bruttokansantuote tulee arvioiden mukaan putoamaan yli 10 prosenttia kuluvana vuonna. Pakotteiden suurimmat vaikutukset ovat pitkäkestoisia, kohdistuen Venäjän teknologisen kehityksen pysähtymiseen. Kuitenkin Venäjän sotakassaa kasvattavat edelleen maan öljystä ja maakaasusta saatavat tulot. Venäjän energiasta riippuvaisen EU:n yksituumaisuus uusien, öljyyn ja maakaasuun kohdistuvien pakotteiden toimeenpanosta, on kevään aikana hieman horjunut.

EU-maissa on vaihtelua yritysten suhtautumisessa Venäjän sotaan ja pakotteisiin. Pohjoismaat ja Iso-Britannia ovat noudattaneet pakotteita ja vetäneet toimintonsa nopeasti pois Venäjältä.

Monille Venäjän kauppaa käyneille yrityksille pakotteiden tulkinta ja markkinoilta vetäytyminen on ollut vaikeaa. EU-komissiolta kaivataan selkiyttämistä erityisesti maksuliikenteeseen kohdistuviin pakotteisiin. Pankkien tulkinnat pakotteiden sisällöstä vaihtelevat EU:n sisällä.

VENÄJÄN SODAN VAIKUTUKSET YRITYKSIIN EU:SSA

Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset tuntuivat eri puolilla Eurooppaa. Järkyttävimmät vaikutukset ovat Ukrainassa, joka EU-maissa on syytä muistaa päätöksiä tehdessä. Venäjän aloittama sota vaikuttaa eurooppalaisiin yrityksiin mm. Häiriöiden kasvavat logistiikka-ketjuissa, energian hinnat nousevat ja kuluttajien ja yritysten luottamus on alentunut. Myös maailman kaupan kasvu hidastuu. Syynä jo entuudestaan kuormittuneissa tuotantoketjuissa sodan vuoksi voimistuneet häiriöt.

Kansainvälisen Kauppakamarin (ICC) mukaan inflaatio voimistuu erityisesti energia- ja merenkulkusektoreilla samoin kuin elintarvikkeissa ja maatalouden tuotteissa.

Venäjän hyökkäyssota vaikuttaa keskipitkän aikavälin EU:n kauppapolitiikkaan. Siirtyä vihreään energiaan nopeutuu ja irtaantuminen Venäjän fossiilisesta energiasta kohti monimuotoisempaa uusiutuvaa energiaa. Kasuvat globaalit logistiikkaongelmat lisäävät painetta tuotantoketjun uudelleenarviointiin ja hankintojen uudelleensijoittumiseen lähemmäksi.

Lenita Toivakka
Kansainvälisten asioiden johtaja

EU:N KAUPPAPOLITIikka TŠEkin KAUDELLA

Ranskan puheenjohtajakaudella kauppapolitiikka on jäänyt Venäjän hyökkäyssodan ja toisaalta maassa käytyjen vaalien varjoon. Tšekin puheenjohtajuuteen kohdistuukin vahvoja kauppapoliittisia odotuksia. On selvää, että maa joutuu keskittymään Venäjän sodan seurausten hoitoon. Turvallisuuspolitiikka, energia- ja lämpöhuollon korvaaminen sekä humanitaarisen kriisin ennaltaehkäisy ovat myös vahvasti esillä.

Lenita Toivakka

Kansainvälisten asioiden johtaja

Tšekille EU:n vahva teollisuuspolitiikka, erityisesti maan oman autoteollisuuden ja strategisten arvoketjujen toimivuuden vahvistaminen, on tärkeää. Maa on viennistä ja vapaakaupasta riippuvainen maa. Maanaktiivisuus vapaakauppasopimusten edistäjänä on täysin toisenlainen kuin edellisellä puheenjohtajamaalla Ranskalla.

Tšekin puheenjohtajakaudella tullaan puskemaan eteenpäin EU:n kahdenvälisiä kauppaneuvotteluja. Vapaakauppasopimusneuvottelut etenevät todennäköisesti ainakin Chilen ja Australian kanssa. Se tulee edistämään myös tärkeää EU:n ja Yhdysvaltojen välistä kauppa- ja teknologia yhteistyötä (TTC) sekä EU:n ja Japanin välisiä tietovirtoja koskevia sopimuksia.

Muiden kauppaliberaalien tavoin Tšekki vierastaa uusien, sopimusten solmimista hidastavien elementtien sisällyttämistä vapaakauppasopimuksiin. EU:n kauppakomissaari on kesäkuussa esittänyt uusia ilmastovastuuseen ja ihmisoikeuksiin liittyviä sääntöjä EU:n kauppapolitiikkaan. Vaatimukset ovat toki sisältyneet jo vuodesta 2009 EU:n sopimukseen, mutta nyt niitä halutaan käyttää kiristysruuvina muuttamaan kumppanimaiden kauppapolitiikkaa. Vaatimukset ovat EU:n arvojen ja tavoitteiden mukaisia, mutta voivat vaikeuttaa uusien sopimusneuvottelujen aloittamista. Ne voivat edistää jo neuvotellun Mercosur-sopimuksen hyväksymistä EU-maissa.

EU on juuri käynnistämässä vapaakauppasopimusneuvotteluja Intian kanssa. Neuvottelut ovat tärkeitä jännitteisen maailmantilanteen kannalta. Vahvat vastuullisuusvaatimukset voivat tehdä neuvotteluista Intian kanssa hyvin hitaat ja haasteelliset.

EU:n vapaakauppasopimusten alkuperäiset tavoitteet eivät saa unohtua, sillä EU:ta tarvitaan avaamaan markkinoita ja luomaan kilpailukykyä eurooppalaisille yrityksille. EU:n aktiivisen kauppapolitiikan on puolustettava edelleen tervettä kilpailua sekä pyrittävä aktiivisesti vähentämään kaupan esteitä ja luomaan vahvoja globaaleja arvoketjuja.

EUROOPPA IRTAUTUU VENÄJÄN ENERGIATUONNISTA

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut energiaturvallisuuden ja Venäjän energiatuonnista irtautumisen EU-politiikan pääaiheisiin. Venäjän rahoittaminen Euroopan energiaostoilta halutaan lopettaa, mutta samalla jäsenmaat kantavat huolta kohoavista energian hinnoista ja toimitusvarmuudesta.

Kevään aikana EU-maat ovat sopineet useista pakotepaketeista, jotka osuvat myös energiaan. Suorien energian tuontipakotteiden lisäksi myös rahoitusmarkkinoinin ja teknologiaan kohdistuvat pakotteet vaikuttavat energiaan. Esimerkiksi Venäjän sähkötuonin katkeaminen Suomeen johtui kantaverkkoyhtiö Fingridin mukaan rahoituspakotteista.

Öljyä koskevat pakotteet hyväksyttiin pitkällisten neuvotteluiden jälkeen kesäkuussa, kun Unkarin vaatimuksesta tuontikielto rajattiin meritse kuljetettavaan öljyyn. Pakotteiden ulottaminen maakaasuun on vielä öljykin vaikeampaa, sillä Keski-Euroopassa monet kotitaloudet lämmitetään kaasulla ja Saksan teollisuus tarvitsee sitä suuria määriä.

EU-maat ovat kuitenkin kyenneet vähentämään myös maakaasun tuontia Venäjältä. Heinäkuun alussa ylitettiin historiallinen rajapyykki, kun Eurooppaan tuli enemmän nestemäistä maakaasua LNG:tä Yhdysvalloista kuin putkikaasua Venäjältä. Energiakomissaari Kadri Simsonin mukaan häiriöt kaasutoimituksissa Venäjältä ovat todennäköisiä.

Euroopan komission keväällä antaman RePowerEU-tiedonannon tavoitteena on korvata kaksi kolmasosaa Venäjältä tuodusta kaasusta vuoden 2022 loppuun mennessä. Tärkein tapa on juuri LNG, jonka saatavuuden turvaamiseksi komissio esimerkiksi laati yhteisen julistuksen Yhdysvaltain kanssa. Tulevan talven kaasuvaramojen täyttämiseksi on laadittu pikavauhtia sitovaa EU-lainsäädäntöä ja

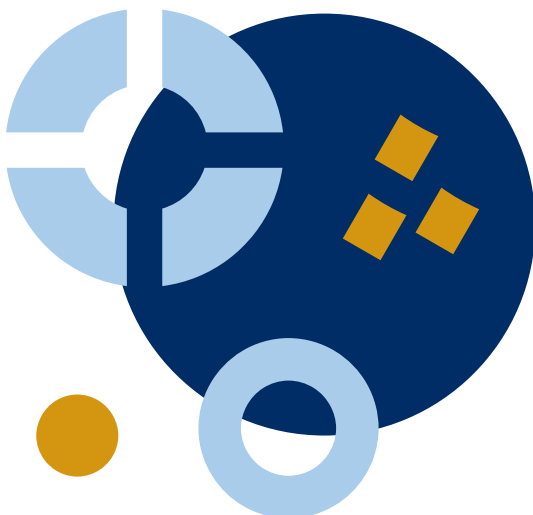
Teppo Säkkinen
Elinkeino- ja ilmastoasian-
tuntija

kaasun yhteisostoihin harkitaan uutta alustaa. Komissio tulee esittämään heinäkuussa lisätoimenpiteitä energiankulutuksen vähentämiseksi.

RePowerEU-suunnitelmassa halutaan myös nopeuttaa aurinko- ja tuulivoimamahankkeiden luvitusta asettamalla lupakäsittelylle takaraja. Komissio esittää lainsäädäntöä, jonka mukaan kiinteistöihin on asennettava aurinkoenergiajärjestelmät. Lisäksi uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden tavoitteita nostetaan vielä komission aiempia esityksiä tiukemmiksi.

Energiaministerit laativat neuvostossa kannat uusiutuvan energian (RED) ja energiatehokkuusdirektiiveihin (EED). Suomi äänesti tiukkoja energiatehokkuustavoitteita vastaan, sillä ne ovat ristiriidassa teollisuuden sähköistymisen ja vetytalouden nousun kanssa. Parlamentin kannan muodostus direktiiveihin on käynnissä. Parlamentti äänestää syksyllä esimerkiksi siitä, lasketaanko metsäpohjainen bioenergia osaksi uusiutuvan energian tavoitteita.

Heinäkuun 6. päivänä Euroopan parlamentti äänesti ydinvoiman ja maakaasun taksonomiaan kuulumisen puolesta äänin 328–278. Myös jäsenmaiden odotetaan tukevan säädöstä Saksan vastustuksesta huolimatta.

**KESKUS-
KAUPPAKAMARI**

Keskuskauppamari, World Trade Center Helsinki,
PL 1000, Aleksanterinkatu 17, 00100 Helsinki | puh. 09 4242 6200
keskuskauppamari@chamber.fi | @K3FIN
[kauppamari.fi](https://www.chamber.fi/kauppamari)